

Studiematerial

riskkartan för Rättvis handel

Studiematerial om riskkartan för Rättvis handel

Studiematerialets delar: presentation av kartan och bruksanvisning, åtta uppgifter för årskurserna 7–9 och andra stadiet samt extra tillämpande uppgifter

Kartan på webbplatsen för Rättvis handel:

<https://riskmap.fairtrade.net/>

Uppgifter om kartan: Utformad av Rättvis handel, Fairtrade International. Publicerad våren 2023. Språket engelska. Kartan har utarbetats tillsammans med odlarkooperativ, arbetstagare, lantbruksenheter, ledning, Rättvis handel-anställda som arbetar i sex olika världsdelar och externa experter. Ansvaret för arbetet har legat hos Rättvis handels kompetenscentrum för mänskliga rättigheter.

Uppgifter om studiematerialet: Skrivet av geograf Eeva Kemppainen som är expert på global utbildning. Utgiven våren 2023 på finska och engelska.

Presentation av kartan och bruksanvisning

Riskkartan hjälper till att identifiera produktionsrisker i olika regioner i världen

Olika länder och företag tillverkar konsumentprodukter som är viktiga för oss, till exempel mat och kläder. Tillverkning, försäljning och konsumtion av produkter kopplar ihop oss till ett globalt nätverk, och produktionen har en enorm inverkan på både människor och miljön. Det är viktigt att ta reda på i vilka länder produkter tillverkas och vilka risker som finns i produktionen. När företag och anställda arbetar

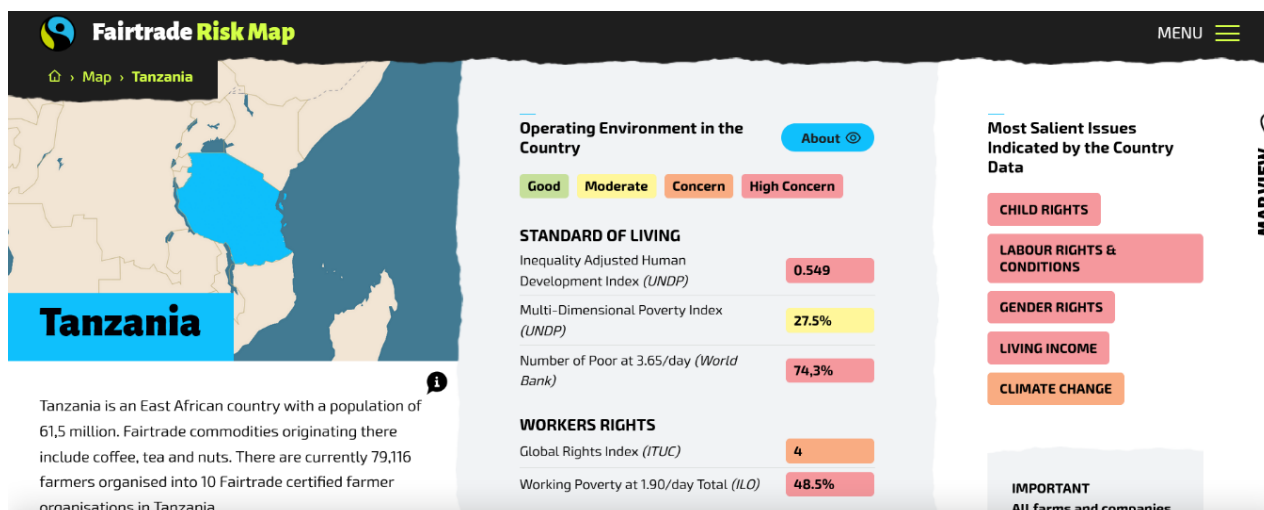
tillsammans för att identifiera risker kan de bättre förebygga problem och agera för mänskliga rättigheter och miljöskydd. Det är också bra att ta hänsyn till hur olika risker kan vara relaterade till varandra. Till exempel är fattigdom en av grundorsakerna till skogsförlusten.

Rättvis handel har publicerat ett nytt slags verktyg på nätet som stöd för riskbedömningen. Riskkartan är en interaktiv världskarta som låter dig jämföra produkternas ursprung och produktionsriskerna i olika länder: *Vilka risker är förknippade med teodlarnas vardag i Thailand? Vilka miljöolägenheter måste man beakta vid bomullsproduktionen i Burkina Faso? Hur kan arbetsförhållandena förbättras i guldgruvorna i Peru? Vilka risker har observerats i Norden?*

Vi delar ofta upp jorden i södra och norra halvklotet. Ofta pratar vi också om utvecklade länder och utvecklingsländer, vilket hänvisar till den allmänna inkomstnivån eller utvecklingsnivån. I genomsnitt finns det fler produktionsrelaterade risker för människor och miljön i länderna i söder, men det finns också risker i det norra halvklotet, såsom i Finland och andra europeiska länder.

På kartan kan du undersöka de produkter och länder där Rättvis handel är verksam. Produkterna inkluderar kaffe, kakao, te, banan, vindruvor, honung, socker, nötter, oljor, frukt, spannmålsväxter, guld, sportbollar och bomull. Dessutom kommer kartan i framtiden också

att innehålla information om Rättvis handels utsläppsenheter. Genom att köpa sådana kan företag sälja till exempel Fairtrade-choklad eller -kaffe vars klimatutsläpp har kompenserats.

Bruksanvisning för kartan

Öppna sidan

<https://riskmap.fairtrade.net/countries>.

Använd verktyget uppe till vänster på kartan för att zooma in och ut. Flytta dig på kartan genom att trycka på vänster musknapp och dra handsymbolen. Du kan undersöka informationen om olika länder på två sätt:

1. Klicka på ett enskilt land på kartan för att se grundläggande information om landet i popup-fönstret som öppnas.
 - Population: Hur många miljoner människor bor i landet?
 - Status: Hurdan Rättvis handels- verksamhet pågår i landet (finns det till exempel producenter (odlarkooperativ och gårdar), tillverkare eller säljare i landet)?
 - Salient issues: Vilka är de största produktionsrelaterade riskerna i landet?

Tryck på den gröna knappen "Risk assessment" om du vill läsa mer om de olika

produkterna, riskerna och utvecklingsindikatorerna i landet i fråga.

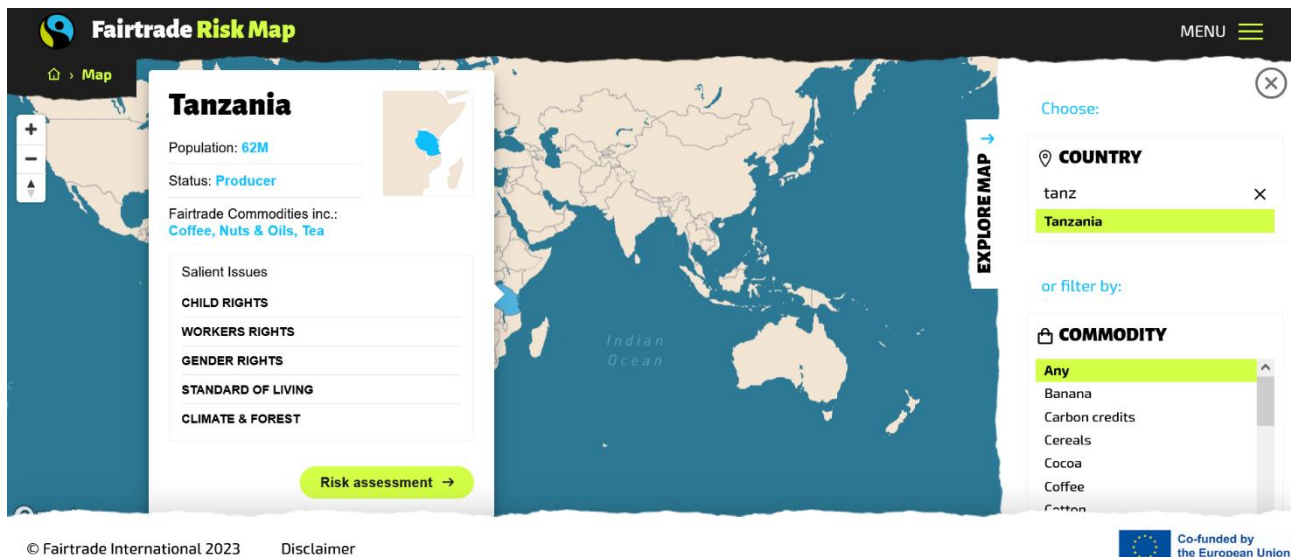
2. Titta på rutan till höger på kartan som säger "Choose" ("välj" på svenska). Med den här sökfunktionen kan du välja vilka länder eller produkter som visas på kartan.

– COUNTRY (land): välj ett land genom att bläddra i namnlistan eller sök upp ett visst land genom att skriva in dess namn på engelska vid "Search country".

– COMMODITY (produkt): välj en produkt och se på kartan i vilka länder den tillverkas. Klicka på ett enskilt land på kartan om du vill läsa mer om de olika produkterna, riskerna och utvecklingsindikatorerna i landet i fråga.

Information om olika länder, produkter och de centrala produktionsriskerna

Klicka på ett land om du vill se landsspecifik information om de olika produkterna, riskerna och utvecklingen i landet i fråga. Till vänster på sidan finns det utöver en karta också en kort beskrivning av landet och Rättvis handels verksamhet i landet. Till höger på sidan finns de mest centrala riskerna för produktionen. I mitten av sidan presenteras statistiska uppgifter som

grundar sig på data som samlats in av FN och på olika utvecklingsindikatorer. Rubriken för de statistiska uppgifterna är Operating Environment in the Country (verksamhetsmiljön i landet). Uppgifterna är indelade i tio teman:

1. Standard of living – Levnadsstandard
2. Workers rights – Arbetstagarnas rättigheter
3. Gender rights – Jämställdhet mellan könen
4. Child rights – Barnets rättigheter
5. Forced labour – Tvångsarbete
6. Discrimination – Diskriminering
7. Self-determination – Självbestämmanderätt
8. Civil liberties – Medborgarnas rättigheter
9. Climate & forest – Klimat & skogar
10. Water & biodiversity – Vatten och biologisk mångfald

Verksamhetsmiljön och riskerna har kategoriserats i fyra grupper med olika färger, från grönt till rött: good, moderate, concern, high concern (bra, måttlig, oroande, mycket oroande). Du kan dra slutsatser om utvecklingsnivån och risknivån i landet utifrån hur de statistiska uppgifterna har kategoriserats med olika färger: är största delen av uppgifterna markerade med grönt och gult eller orange och rött?

Du hittar mer information om de olika produkterna på <https://riskmap.fairtrade.net/commodities/banana>. Produkterna har sammanställts som symboler och ord i en meny uppe på sidan. Klicka på symbolen om du vill läsa mer om produkten i fråga.

Du hittar mer information om produktionens centrala risker och Fairtrade-lösningar på <https://riskmap.fairtrade.net/salient-issues>. Riskerna har sammanställts som symboler och ord i en meny uppe på sidan. Tryck på symbolen om du vill läsa mer om risken i fråga. Du kan läsa om lösningarna på startsidan (rubriken Fairtrade's response).

Uppgifter

1. Undersök centrala produktionsrisker och gör en tankekarta över dem

Öppna sidan

<https://riskmap.fairtrade.net/salient-issues>

a) Läs om riskerna som är förknippade med produktion. Riskerna listas på webbplatsen som symboler och ord på en grön bakgrund. Tryck på symbolen om du vill läsa mer om risken i fråga.

b) Gå igenom riskerna en åt gången och fundera på följande vid varje risk: Vad kan risken innebära i praktiken? Anser du att risken är mer förknippad med människor eller miljön?

c) Gör en tankekarta på papper eller elektroniskt över riskernas effekter på människor och miljön. Rita först två cirklar i mitten. Skriv "människor" i den ena cirkeln och "miljö" i den andra. Lägg till alla risker i tankekartan en åt gången. Rita först en linje bort från den cirkeln som du anser att risken är relaterad till. Rita sedan en ny cirkel i andra ändan av linjen och skriv risken inuti denna cirkel.

d) Välj en risk relaterad till människor och en risk relaterad till miljön. Du kan få mer information på webbplatsen genom att klicka på symbolen för risken du valt. Nämn minst 1–2 nya saker om båda riskerna i din tankekarta. Rita först en linje bort från den cirkeln där risken nämns och skriv de nya sakerna i andra ändan av linjen. Om du vill kan du rita en ny cirkel, en ny ruta eller ett nytt moln runt texten.

Exempel: Om du klickar på symbolen "Forced labour" hittar du mer information om riskerna förknippade med tvångsarbete på adressen

<https://riskmap.fairtrade.net/salient-issues/forced-labour>. Du kan till exempel skriva i tankekartan att tvångsarbete kan innefatta hot mot arbetstagaren och att alltför mycket övertid är en risk vid produktion av blommor och sportbollar.

2. Undersök produktion och risker i olika regioner i världen

Öppna sidan

<https://riskmap.fairtrade.net/countries>

Det är lättare att göra uppgiften om du läser bruksanvisningen för kartan i början av det här studiematerialet.

Undersök kartan och svara på frågorna.

- a) Har systemet för Rättvis handel verksamhet i alla regioner i världen?
- b) Var i världen finns det flest länder som har sådan verksamhet?

Undersök länder i olika världsdelar och försök bilda en överblick över hurdan Rättvis handels verksamhet är runt om i världen. Svara på frågorna.

- c) Hurdan verksamhet har Rättvis handel i Europa? Hurdan är verksamheten till exempel i Asien, Afrika och Australien?
- d) I vilka världsdelar finns det fler länder som är producenter (producer)? I vilka världsdelar finns det länder som är säljare och tillverkare (trader, licensee)?

Välj ett land med Rättvis handel. Undersök landsspecifik information och försök bilda en överblick över vilken typ av information som finns på sidan. Svara på frågorna.

- e) Titta till vänster på sidan: vilken typ av allmän information finns det om landet?
- f) Titta på färgerna och orden uppe och till höger på sidan: hur har uppgifterna och riskerna kategoriserats?
- g) Titta på mitten av sidan: vilka olika teman finns det på sidan? Hurdana utvecklingsindikatorer och siffror finns det under de tio underrubrikerna?

3. Undersök matens ursprung och dina favoritprodukter

Sök information på Rättvis handels webbplats och undersök Fairtrade-livsmedelsprodukter på kartan. Svara på frågorna.

Öppna den finska sidan <https://reilukauppa.fi/tuotteet/> eller den svenska sidan <https://fairtrade.se/om-fairtrade/det-har-ar-fairtrade/ravaror-och-produkter/>

- a) Vilken är din favorit av de Fairtrade-märkta livsmedelsprodukterna?
- b) Hur många Fairtrade-odlare finns det i världen?
- c) Vilka är de mest populära Fairtrade-märkta livsmedelsprodukterna i ditt hemland?

Välj antingen din favorit bland Rättvis handels livsmedelsprodukter eller en produkt som är populär i ditt hemland. Undersök produkten på kartan (välj produkten under COMMODITY). Vid behov hittar du mer information på de produktspecifika sidorna. Svara på frågorna.

- d) I vilka länder odlas eller tillverkas produkten? Nämn minst tre länder.
- e) Vilka är de största riskerna vid tillverkningen av produkten? Är riskerna förknippade med människor eller miljön?

Produktspecifika sidor:

<https://riskmap.fairtrade.net/commodities/banana>, <https://reilukauppa.fi/tuotteet/>

4. Undersök Fairtrade-guld och -sportbollar

Undersök Fairtrade-guld och -sportbollar på kartan (välj "gold" och "sports balls" under COMMODITY). Du hittar mer information på de produktspecifika sidorna. Svara på frågorna.

- a) I vilka länder produceras guld? I vilka länder produceras sportbollar?
- b) Vilka är de största riskerna vid tillverkningen av dessa produkter? Är riskerna förknippade med människor eller miljön?

Sportbollar:

<https://reilukauppa.fi/urheilupallot/>,
<https://riskmap.fairtrade.net/commodities/sports-balls>

Guld: <https://reilukauppa.fi/kulta/>,
<https://www.fairtrade.net/product/gold>

5. Undersök produktion och risker i olika regioner i världen: Europa som exempel

Välj ett europeiskt land på kartan och titta på dess landsspecifika uppgifter. Svara på frågorna.

- c) Hurdan verksamhet har Rättvis handel i landet?
- b) Producerar eller tillverkar man Rättvis handel-produkter i landet? Vilka produkter handlar det om?
- c) Vad är landets allmänna utvecklingsnivå? Du kan försöka dra slutsatser om utvecklingen utifrån hur de

statistiska uppgifterna har klassificerats med olika färger.

d) Hur många centrala produktionsrisker har man angett i uppgifterna om landet? Är risknivån oroande eller mycket oroande (anges i orange eller rött)?

e) Vilka är de största produktionsrelaterade riskerna i landet? Är riskerna förknippade med människor eller miljön?

6. Undersök produktion och risker i olika regioner i världen: Bangladesh som exempel

Hitta Bangladesh på kartan och titta på dess landsspecifika uppgifter. Svara på frågorna.

c) Hurdan verksamhet har Rättvis handel i landet?

b) Producerar man Rättvis handel-produkter i landet? Vilka produkter handlar det om?

c) Vad är landets allmänna utvecklingsnivå? Du kan försöka dra slutsatser om utvecklingen utifrån hur de statistiska uppgifterna har klassificerats med olika färger.

d) Hur många centrala produktionsrisker har man angett i uppgifterna om landet? Är risknivån oroande eller mycket oroande (anges i orange eller rött)?

e) Vilka är de största produktionsrelaterade riskerna i landet? Är riskerna förknippade med människor eller miljön?

Extra uppgift: Kommer du ihåg nyheter om arbetsrelaterade risker för odlare eller fabriksarbetare i Asien? Hittar du nyheter om Bangladesh på internet från de senaste åren? Sök efter information med olika sökordskombinationer, såsom Bangladesh + nyhet + jordbruk/odlare/fabrik + arbetstagarens rättigheter/arbetsrättigheter/strejk.

7. Undersök produktion och risker i det globala nord: Finland som exempel

Hitta Finland på kartan och titta på dess landsspecifika uppgifter. Svara på frågorna.

a) Hurdan verksamhet har Rättvis handel i landet?

b) Producerar man Rättvis handel-produkter i landet? Vilka produkter handlar det om?

c) Vad är landets allmänna utvecklingsnivå? Du kan försöka dra slutsatser om utvecklingen utifrån hur de statistiska uppgifterna har klassificerats med olika färger.

d) Hur många centrala produktionsrisker har man angett i uppgifterna om landet? Är risknivån oroande eller mycket oroande (anges i orange eller rött)?

c) Vilka är de största produktionsrelaterade riskerna i landet? Är riskerna förknippade med människor eller miljön?

d) Vad kan riskerna innebära med tanke på rättigheterna och levnadssättet för samerna som är den enda ursprungsbefolkningen inom EU-området?

Extra uppgift: Kommer du ihåg nyheter om arbetsrelaterade risker för odlare, fabriksarbetare eller säljare i Norden? Hittar du nyheter om Finland på internet från de senaste åren? Sök efter information med olika sökordskombinationer, såsom Finland + nyhet + jordbruk/odlare/bärplockare/handel/fabrik + arbetstagarens rättigheter/mänskliga rättigheter/arbetsrättigheter/strejk.

8. Jämför produktion och risker i två olika länder

Välj två länder på kartan från olika delar av världen. Undersök de landsspecifika uppgifterna för båda länderna och

jämför dem med varandra. Svara på frågorna.

- c) Hurdan verksamhet har Rättvis handel i länderna?
- b) Producerar man Rättvis handel-produkter i dessa två länder? Vilka produkter handlar det om? I vilket land producerar man ett större antal olika produkter?
- c) Vad är ländernas allmänna utvecklingsnivå? Du kan dra slutsatser om nivån utifrån hur de statistiska uppgifterna har klassificerats med olika färger. Är någotdera landet mer utvecklat?
- d) Hur många centrala produktionsrisker har man angett i uppgifterna om länderna? Finns det mer risker i någotdera landet?
- e) Har länderna samma eller olika risker? Är risknivån oroande eller mycket oroande (anges i orange eller rött)?

Extra uppgift: Hur kan produktionsproblem lösas? Hur kan man identifiera, hantera och minimera risker? Läs en sammanfattning av de viktigaste lösningarna under "Fairtrade's response" på sidan <https://riskmap.fairtrade.net/salient-issues> och i det finska meddelandet på <https://reilukauppa.fi/tiedotteet/kahvintuotannon-riskit-ja-ratkaisut-nyt-kartalla/>.

Extra tillämpande uppgifter

Öva på att skapa din egen demonstrationsskylt för en bättre värld

I många länder tvingas människor försvara arbetstagarnas rättigheter och miljöns välbefinnande genom att delta i demonstrationer, fackföreningar eller strejker. En viktig del av demonstrationer är de olika skyltarna på vilka människor skriver korta, slagkraftiga fraser och ritar symboler förknippade med dem. Ofta motsätter man sig problem, försvarar sådant som är viktigt eller uttrycker känslor i skyltarna.

Föreställ dig att du deltar i en demonstration för att försvara människors och miljöns välbefinnande inom bananproduktionen. Tänk på vilken typ av demonstrationsskylt du vill göra och öva på att göra den på papper eller kartong.

- Vilket ord eller vilken fras vill du skriva på skylten?
- Vill du rita en symbol eller en bild på skylten?
- Vilken stil och vilka färger ska du använda på skylten? Var på skylten placerar du texten och/eller ritningen?

Om du behöver idéer eller exempel för att göra en skylt kan du söka efter bilder på internet, till exempel med sökorden demonstration, demonstrationsskylt eller klimatstrejk. Om du behöver mer

information om bananproduktion kan du läsa mer på <https://reilukauppa.fi/banaani/> och <https://riskmap.fairtrade.net/commodities/banana>.

Undersök Fairtrade-märkta produkter i din närbutik

Undersök utbudet i din närbutik. Hittar du Fairtrade-märkta produkter? Försök hitta åtminstone två produkter. Försök också hitta en annan produkt än en livsmedelsprodukt, till exempel blommor eller schampo. Undersök produkternas ursprung: i vilka länder har produkterna tillverkats?

Påverka genom att begära mer Fairtrade-märkta och hållbara produkter

Att ge respons, tacka och fråga om produkter är enkla sätt att påverka för en bättre värld till exempel på ett kafé, i en butik eller i skolan. Du kan ge fritt formulerad respons eller välja ett av följande sätt att påverka:

- 1) Be butiken eller kaféet att lägga till Fairtrade-märkta produkter eller andra hållbara produkter i sitt urval. Du kan också begära en specifik Fairtrade-märkt produkt som du gillar. Önskemålet kan uttryckas genom att skicka ett meddelande på nätet (till exempel ett kvartersönskemål eller ett e-postmeddelande till kundtjänsten) eller genom att prata med personalen.
- 2) Tacka butiken eller kaféet för att de säljer Fairtrade-märkta produkter. Du kan också fråga om de i framtiden kommer att sälja fler rättvisa produkter.
- 3) Fråga på kaféet, i matsalen eller av lärarna i skolan om skolan kan köpa eller sälja mer Fairtrade-märkta produkter eller andra hållbara produkter.

